Lakivaliokunta 28.9.2018
Täydennyksiä Rikosseuraamuslaitoksen lausuntoon HE 123/2018 vp (1.10.2018)

Hallituksen esitys vuoden 2019 talousarvioksi turvaa Rikosseuraamuslaitoksen toimintaedellytykset vuodelle 2019.

Rikosseuraamuslaitos edistää vankien ja yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen sijoittumista vaikuttaviin palveluihin ja toimintaan siten, että yhä useammalla on edellytykset elää rikoksetonta elämää rangaistuksen suorittamiseen jälkeen. Erityisesti vankiloissa edistämme rangaistusajan suunnitelmaan perustuvaa työskentelyä siten, että nykyistä vähäisempi osa vapautuu suoraan suljetusta laitoksesta. Tutkimusten perusteella polku suljetusta laitoksesta, avolaitokseen ja edelleen koevapauden kautta vapauteen edistää yhteiskunnan turvallisuutta. Vaiheittain etenevän rangaistuksen toteuttamisen avulla voidaan arvioida rangaistukseen tuomittujen todellista suoriutumiskykyä silloin, kun oman toiminnan kontrollia koetellaan lähes vapautta vastaavissa olosuhteissa, esimerkiksi avolaitosympäristössä tai valvotussa koevapaudessa. Jos täytäntöönpano avoimemmassa olosuhteessa ei syystä tai toisesta onnistu, voidaan vielä ennen rangaistuksen päättymistä toteuttaa interventioita vapautumisen edellytysten varmistamiseksi.

Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta vuodelle 2019 on tulossa kaksi merkittävää uudistusta. Aikuisille 21 vuotta täyttäneille voidaan ehdolliseen vankeusrangaistuksen tehosteeksi liittää valvonta yhden ja kolmen kuukauden mittaiseksi ajaksi. Vuoden 2019 talousarvioehdotus perustuu oikeusministeriössä työskennelleen työryhmän esitykseen ja tässä työssä arvioituihin kustannuslaskelmiin. Hallituksen esityksessä työryhmän ehdotukseen tehty muutos laajentaa merkittävästi valvonnan käyttöalaa. Muutoksena työryhmän esitykseen on valvonnan ulottaminen myös ensikertalaisiin. Muutos tullee vaikuttamaan siten, että uudistuksen toteuttamiseen tarvittaisiin ehdotettu suurempi toimintamenomääräraha.

Toiseksi ehdonalaisen vapauden valvontaan asettamisen edellytyksiin lisättäisiin korkeaksi arvioitu väkivalta tai seksuaalirikokseen syyllistymisen riski. Ehdonalaista vapauttamista koskevien säännösten muuttamisen tavoitteena on vähentää tilanteita joissa toistuvasti väkivalta- ja seksuaalirikoksiin syyllistyneet tai taposta tuomitut vapautuvat suoraan vankilasta ilman vapautumiseen liittyviä ehdonalaisen vapauden valvontaan liitettäviä tukitoimia.

Nämä kaksi uudistusta vaikuttavat Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenomäärärahojen lisätarpeeseen vuonna 2019. Syksyn aikana on vielä tarkoituksena antaa kolme muuta rangaistusten kiristämistä koskevaa hallituksen esitystä, joiden määrärahavaikutukset eivät kohdistu vielä tulevalle vuodelle vaan kehyskaudelle 2019-2022. Nämä ovat lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusten kiristäminen, rikosten uusijoiden rangaistusten tiukentamista koskeva ensikertaisuussäännöksen muuttaminen sekä sakon muuntorangaistuksen palauttaminen.

Suomalainen kriminaalipolitiikka on ollut ennustettavaa ja rationaalia. Politiikkaamme ja järjestelmäämme kutsutaan kansainvälisillä foorumeilla menestystarinaksi. Suomessa vankeus-

Osoite
Lintulahdenkatu 5
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500

Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi

vankilatuote.fi

rangaistuksiin tuomittujen määrää on pystytty vähentämään kuitenkaan yhteiskunnan turvallisuuden siitä heikkenemättä. Seuraamusjärjestelmä on ollut selkeä ja ymmärrettävä kansalaisille. Nyt esitetyt ja suunnitteilla olevat seuraamusjärjestelmän ankaroitumiseen tähtäävät muutokset sisältävät riskin siitä, että seuraamusjärjestelmä ei enää ole selkeä ja ymmärrettävä. Kansalaisten näkökulmasta uudistusten jälkeen rangaistusten kirjo voi tuntua käsittämättömältä. Mielestäni jo nykyinenkin seuraamusten määrä on osoittautunut vaikeaksi hallita. Tästä osoituksena esimerkiksi nuorisorangaistuksen käytön vähäisyys tai se, että harvat kansalaiset edes tunnistavat muita yhdyskuntaseuraamuksia kuin yhdyskuntapalvelun.

Noin 60 prosenttia kaikista vankeusrangaistuksista on alle puolen vuoden mittaisia. 90% vangeista on päihdeongelmaisia. Lyhytaikaisvankien ensisijaisina ongelmina ovat moninaiset päihde- ja mielenterveyden ongelmat, oppimiseen liittyvät ongelmat ja useimmiten ylisukupolvinen syrjäytyminen. Heidän kokoaminen vankiloihin on erittäin kallista ja voi myös olla omiaan syventämään ongelmia. Samaan aikaan lyhyiden vankeusrangaistusten lisääntyessä esimerkiksi yhdyskuntapalveluun tuomittujen määrä on laskenut. Nykyinen kehitys näyttää siltä, että yhä useammassa tapauksessa tuomio suoritetaan liian suljetussa olosuhteessa. Vankiloiden täyttyminen päihde- ja mielenterveysongelmaisilla lyhytaikaisvangeilla sisältää riskin siitä, että laitoksissa ei riittävällä tavalla pystytä panostamaan vakavaan rikollisuuteen syyllistyneiden henkilöiden kuntouttamiseen.

Rikosseuraamuslaitos on vuodesta 2006 vähentänyt henkilöstöään noin 500 henkilötyövuoden verran. Samaan aikaan laitosrakenne on pysynyt lähes ennallaan. Tilanne on johtanut siihen, että vankiloissa koetaan henkilöstön määrä liian vähäiseksi työmäärään nähden. Myös työssä jaksamisessa on ongelmia, mm. sairauspoissaolojen määrä on korkea. Tilanteen korjaamiseksi vankilaverkostoa tulisi merkittävästi tiivistää ja yksikkökokoa kasvattaa siten, että vaikuttavat palvelut ja toiminta saadaan tuotettua nykyistä tuottavammin ja kustannustehokkaammin.

Rikosseuraamuslaitoksen kehitysjohtaja Pauli Nieminen

Osoite
Lintulahdenkatu 5
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500

Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi

vankilatuote.fi